

Ю. В. Березюк

Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ З КРИТЕРІЯМИ ПОБУДОВИ ТА ВІДБОРУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В ПІДРУЧНИКАХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто проблему підготовки студентів – майбутніх учителів іноземної мови до роботи з підручниками, ознайомлення з критеріями їх побудови, відбору навчального матеріалу, функціями підручника, здійснено аналіз сучасних методичних систем щодо відбору змісту навчального матеріалу в підручниках з іноземної мови.

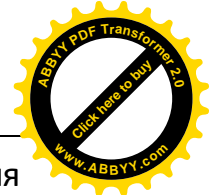
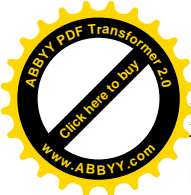
Ключові слова: підручник, критерії побудови підручників, відбір навчального матеріалу, методичні системи.

Постановка проблеми. Реалізація Національної доктрини розвитку освіти спрямовується на забезпечення перебудови змісту, форм і методів підготовки педагогічних кадрів, вивчення та використання нової методичної літератури, підручників, а також прогресивних інноваційних технологій. Покращання системи педагогічної освіти передбачає вдосконалення освітньої підготовки майбутніх учителів, оскільки їх професійний рівень залежатиме і від методичних знань та вмінь.

Підготовка майбутніх педагогів включає уявлення про механізми сприйняття інформації на відповідних вікових етапах, знання про ефективні методи та прийоми навчання предмета, шляхи оцінювання результатів роботи школярів, уміння застосовувати здобуті знання на практиці. Потребують оновлення як зміст методичної підготовки, так і форми та прийоми роботи зі студентами у процесі їх ознайомлення з методикою навчання предмета, оскільки професійні вміння вчителя значною мірою залежать від того, як навчали його самого [1].

Аналіз актуальних досліджень. Стан та рекомендації щодо підготовки майбутніх учителів іноземної мови досліджували українські вчені (Л. В. Калініна, О. Е. Коваленко, Н. Б. Максименко, В. Є. Прокопчук, В. Г. Редько, Л. Г. Таланова) та російські науковці (Н. Є. Кузовльова, Т. В. Мінкович, В. Б. Санданова, Н. Л. Стефанова, З. О. Тамарова, Г. Д. Урастаєва, О. В. Хасанова, М. Г. Шалунова та ін.).

Процес формування вчителя іноземної мови є багаторівневою структурою, на яку впливають об'єктивні та суб'єктивні фактори, на макро- і мікрорівнях, зокрема вплив педагогіки та дослідження навчальних занять; нових знань з мовознавства; уявлень про конкретну країну, мова якої

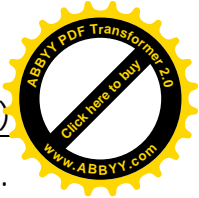
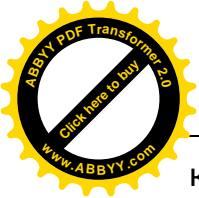
вивчається; індивідуальних навчальних особливостей (здібності до вивчення іноземної мови; темп навчання тощо) та специфіки навчальної групи; досвіду методів вивчення іншої іноземної мови; уявлень про роботу з (літературними) текстами; конкретної мети навчальної групи; традиції навчальної діяльності вчителя та учнів у власній країні; методів вивчення рідної мови; використання знань з психології навчання та психології розвитку [5].

Мета статті – обґрунтувати теоретичні основи підготовки майбутніх учителів іноземної мови до ознайомлення з критеріями побудови та відбору навчального матеріалу в підручниках з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні виникає проблема конструювання змісту сучасного шкільного підручника як основного засобу навчання і важливого механізму реалізації сутності змісту освіти. Необхідно зауважити, що зміст сучасного шкільного підручника є відтворенням змісту освіти на певному соціально-історичному етапі розвитку держави. Отже, підручник має надавати учням знання, які адекватно передбачають і демонструють сучасний рівень розвитку суспільства, а пріоритетами визначає задоволення потреб і запитів держави у фахівцях, які досконало володіли б не тільки певними знаннями, але й уміннями і навичками креативно використовувати набуті знання у практичній діяльності [3].

Принагідно зазначимо, що підручник іноземної мови має специфічні особливості і за своїми функціями відрізняється від інших навчальних підручників. Так, якщо майже всі підручники з природничо-математичного та більшість із гуманітарного циклів предметів спрямовані зазвичай на формування певних знань про об'єкт навчання, то основними функціональними засадами підручника іноземної мови є формування в учнів вмінь і навичок у різних видах *мовленнєво-творчої* діяльності: аудіюванні, читанні, говорінні та письмі. Крім того, підручник передбачає вивчення та розуміння лінгвістичних, країнознавчих та інших знань. Потрібно усвідомлювати, що особливістю підручників іноземної мови вітчизняних і зарубіжних видань порівняно з іншими є те, що цілісні знання учні, як правило, отримують за допомогою іноземної мови як основного об'єкта вивчення. Іноземна мова виконує функцію засобу здобуття нової інформації, і без відповідного рівня володіння мовою знання не завжди можуть стати надбанням учнів [4].

Розвиток культурно-економічних зв'язків із зарубіжними країнами спричинив появу спільних творчих авторських колективів іноземних видань для підготовки нового покоління навчально-методичних

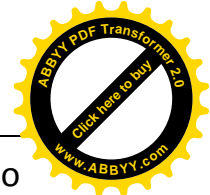
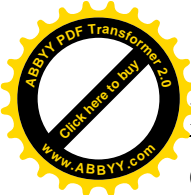

комплексів, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України. Позитивним аспектом є конструювання змісту такого підручника. Це є автентичність, сучасний вокабулярій, широке використання ситуацій для творчого мислення. Однак помічено низку недоліків: автентичні підручники не враховують вітчизняний менталітет, відсутність порівняння іншомовної і рідної культур тощо.

За більш більш ретельного вивчення зарубіжних підручників з іноземної мови можна виокремити критерії їх оцінки: аналіз мети і завдання підручників; дотримання принципів дидактики та їх реалізація; забезпечення принципу диференціації; здійснення мотивації до навчальної діяльності студентів; методичні прийоми викладання іноземної мови; засоби презентації нової лексики і граматики; методи навчання лексики і граматики; формування навичок мовленнєвої діяльності та мовної компетенції студентів; тип навчання (послідовне чи паралельне) чотирьох видів мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання, письмо; наявність опори на рідну мову; різноманітність тематики мовлення; краєзнавчий і країнознавчий аспекти знань та мовлення; обсяг мовного (лексичного, граматичного) матеріалу; обсяг лексичних одиниць, передбачених програмою для засвоєння; наявність граматичних вправ та їх система; домашнє завдання та його обсяг [6].

У свою чергу, Д. Хафізова, спираючись на структуру побудови підручників з іноземної мови для середньої школи, визначає такі критерії відбору навчально-методичних комплексів з іноземної мови для середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів: наявність у змісті матеріалів, пов'язаних з національно-культурними та історичними традиціями; відповідність сучасним методичним тенденціям; вивчення іноземної мови визнається засобом міжкультурної комунікації; підручники повинні давати уявлення про світ як єдиний простір; підручники повинні бути зорієнтованими на різноманітні способи подачі матеріалу; підручники повинні враховувати баланс між захоплюючою формою подачі матеріалу і ретельним систематичним відпрацюванням усіх мовних навичок та аспектів мови; книги для вчителя повинні орієнтуватися на розвиток професійного рівня вчителя, виходити з принципів співпраці і пошани до особистості вчителя, довіри до його попереднього досвіду і здатності до творчої активності; підручники повинні будуватися на принципах пошани особистості учня, залучення всіх школярів у процес вивчення мови, заохочення, а не придушення їх індивідуальних здібностей [4].

Необхідно зазначити, що аналіз підручника спирається на наукові критерії його оцінки. Такими можуть бути основні характеристики

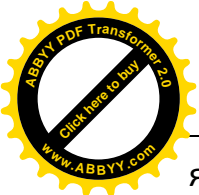
сучасного підручника іноземної мови, виданого відповідно до Держстандарту. В основі їх виділення лежить уявлення про підручник як складну систему, як модель реалізації за його допомогою навчально-виховного процесу.

Підручник повинен бути моделлю процесу навчання, зорієнтованою на реальну систему навчання, яка вписується в ній водночас певною мірою перетворює її, він повинен матеріалізувати конкретні цілі навчання: навчальні завдання, які готують до спілкування, власне комунікативні завдання, що реалізують основні функції спілкування і завдання та націлюють учнів на контроль і самоконтроль, повинен охоплювати всі компоненти змісту навчання: предмети мови / теми / проблеми / ситуації спілкування; мовний і мовленнєвий матеріал (від звуків / букв до зв'язного тексту, ураховуючи узагальнення на різних рівнях мови: фонетичному, лексичному, граматичному, а також на рівні комунікації); процесуальний аспект змісту навчання, який охоплює організацію діяльності спілкування (орієнтування / підготовка до діяльності, виконання діяльності на репродуктивному рівні (тренування), виконання діяльності на рецептивному рівні (читання, аудіювання), виконання діяльності на продуктивному рівні (говоріння, письмо), контроль / самоконтроль); інтеграцію країнознавчого та соціокультурного аспектів у всі компоненти змісту навчання.

Ураховуючи побудови підручників, комунікативна мета навчання має забезпечити оволодіння учнями іншомовним спілкуванням у всіх його функціях: пізнавальна / інформаційна (уміння повідомити / запитати інформацію); регулятивна (висловити прохання, дати пораду, висловити пропозицію); ціннісно-орієнтаційна / емоційно-оцінна (висловити думку, бажання, дати оцінку тощо); етикетна (конвенціональна), тобто вміти дотримуватися загальноприйнятих у країні (мова, якої вивчається), норм мовної та немовної поведінки.

У процесі аналізу підручників з іноземних мов виникли деякі проблеми, які потребують першочергового розтлумачення. Головним документом, на якому будується навчально-виховний процес у навчальному закладі, є програма. Зміст підручника повинен визначатися програмою і бути обов'язковим для засвоєння кожним, хто навчається. Але зміст усіх цих виданих за кордоном підручників не повністю відповідає вимогам сучасної програми з іноземних мов для середніх навчальних закладів. Їх тематичний зміст проілюструємо на прикладі підручника «Headway Elementary».

Відповідно до вимог програми з іноземних мов для навчальних закладів студенти повинні вивчати такі теми, як: «Україна» і «Країна, мову

якої ми вивчаємо». Оскільки авторський колектив розробляв підручник за кордоном, то жодної інформації на тему «Україна» не зазначено. Ця категорія підручників спрямована на детальне вивчення тем: «Про себе», «Родина», «Вільний час», «Квартира», «В магазині» тощо. Проте ці теми можна використати лише частково, адже оточення наших учнів, їх життєві умови й умови життя школярів зарубіжних країн, різні. Учні можуть не розуміти реалії іншого способу життя, крім того, багато програмових тем у зазначених підручниках цілком відсутні.

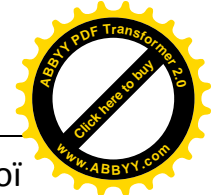
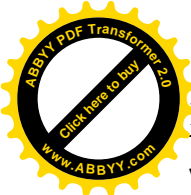
Натомість детально подано тематичний блок «Країна, мову якої ми вивчаємо». Учні можуть одержати багато цікавого додаткового країнознавчого матеріалу, наприклад інформацію про країну та її міста, письменників, акторів, музикантів, державних діячів, культуру, засоби масової інформації тощо. Але знову ж таки цього матеріалу недостатньо, оскільки немає жодної інформації про адміністративний поділ країни, її національні свята, побут, звичаї і традиції, економічне становище, розвиток спорту, національних героїв, визначних діячів освіти і науки.

Позитивне значення підручника полягає у цікавому та інформативному матеріалі, багато тем є проблемними й актуальними для нашого часу і країни. Разом з тим своїм змістом підручники не відповідають вимогам Програми з іноземних мов для середніх навчальних закладів. Не зважаючи на великий обсяг навчального матеріалу, який міститься в них, викладач може використовувати у своїй роботі лише незначну його частину, у хаотичному порядку.

Проблеми навчання за цим підручником виникають і в учнів. Насамперед усі вони є одномовними. Робота з ними заснована на використанні англійських словників. Відсутня будь-яка опора на рідну мову.

Крім того, учням рекомендують користуватися «Oxford Advanced Learners' Dictionary», який відсутній у бібліотеках, не всі мають змогу його придбати. А якщо і куплять його, то під час роботи з ним деякі учні будуть зазнавати труднощів: вони витрачатимуть на роботу з ним багато часу. Для самостійного опрацювання запропонованого словника потрібний досвід словникової роботи і певні набуті знання. Ученю, який тільки починає вивчати мову, буде важко користуватися ним. А непорозуміння і постійні труднощі, пов'язані з виконанням завдань, негативно впливатимуть на процес навчання: учень може цілком втратити інтерес та бажання до предмета, який вивчає.

Методичний апарат конструювання побудови підручника пов'язаний з неменшими труднощами для учнів: обсяг навчального матеріалу

ускладнюється для тих, хто не знайомий з лексичним складом англійської мови, бо водночас надаються певні знання і з граматики. Щодо лексичного матеріалу, то буквально з першого уроку вводяться 42 нові лексичні одиниці і приблизно така ж кількість їх всіх наступних уроках, а іноді і більше, що теж затрудняє процес вивчення іноземної мови.

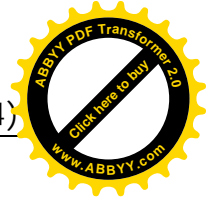
На першому уроці пропонується розглянути тільки дві вправи, доступні для початкового вивчення, усі інші завдання розраховані на тих, хто вже володіє навичками читання і має певний лексичний словниковий запас. Підраховано, що протягом уроку учні повинні прочитати приблизно 2 600 слів, а це під силу далеко не кожному.

Підручник уміщує багато різноманітних вправ. Але оскільки не всі учні можуть з ними упоратися, то це ускладнює роботу викладача і результативність уроку. Різновид завдань за їх характером і рівнем складності завжди повинен перебувати у центрі уваги викладача, який використовує в навчальному процесі зарубіжні підручники. Його завдання полягає у врахуванні різного рівня знань учнів, їх успішності, складності індивідуального сприйняття, пам'ятаючи про диференційований підхід у процесі навчання. Тільки за правильної організації навчального процесу з аналізованим підручником можуть бути досягнуті позитивні результати [4].

Висновки. Таким чином, проведене дослідження підготовки студентів до ознайомлення з критеріями побудови та аналізу навчального матеріалу підручників з іноземної мови дозволило нам зробити такі висновки: визначальним критерієм оцінки підручника є відповідність його змісту, побудови й оформлення цільовому призначенню та освітнім стандартам; результат оцінки підручника залежить від оптимальності вибору текстів і вокабулярія, обґрунтованості і точності методів засвоєння знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Задорожна І. П. Особливості методичної підготовки вчителів англійської мови у Великій Британії / І. П. Задорожна. – 2002. – 332 с.
2. Редько В. Г. Дослідження ефективності змісту шкільних підручників з іноземної мови: процедура, технології, результати / В. Г. Редько // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [редкол., голов. ред. В. М. Мадзігон; наук. ред. О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2011. – Вип. 11. – С. 412–424.
3. Рацул А. В. Порівняльний аналіз підручників з англійської мови у другій половині ХХ століття / А. В. Рацул.
4. Чуркіна О. В. Зарубіжні підручники та вимоги програми з іноземної мови [Електронний ресурс] / О. В. Чуркіна. – Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content/view/144/46/1/33/>
5. Gerhard Neuner, Hans Hunfeld Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung: Fernstudieneinheit 4/ Fernstudienprojekt zur Fort- und Weiterbildung im Bereich Germanistik und Deutsch als Fremdsprache. – Munchen Langenscheidt, 1999

РЕЗЮМЕ

Ю. В. Березюк. Подготовка студентов к ознакомлению с критериями построения и выбора учебного материала в учебниках иностранного языка.

В статье рассмотрена проблема подготовки студентов – будущих учителей иностранного языка к работе с учебниками, ознакомления с критериями их построения, отбора учебного материала, функциями ученика, проанализированы современные методические системы относительно отбора содержания учебного материала в учебниках по иностранному языку.

Ключевые слова: учебник, критерии построения учебника, отбор учебного материала, методические системы.

SUMMARY

Yu. Berezyuk. Students' preparation to the introduction of the criteria of construction and selection of educational material in the foreign languages textbooks.

The article deals with the problem of future foreign language teachers' training using workbooks and textbooks. The research paper theoretically proved the necessity of studying the criteria of a textbook construction, selection of educational material, the functions of the textbook. An analysis of modern teaching systems for selecting the content of teaching material in foreign languages textbook was considered.

Key words: tutorial, criteria for the construction of textbook, educational materials selection, methodical system.

УДК: 378.141/141.5:373.31

Л. Ф. Ващенко

РВУЗ «Кримський університет культури, мистецтв і туризму»,

Л. П. Бардашевська

РВУЗ «Кримський інженерно-педагогічний університет»

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ»

У статті розкрито сутність особистісно зорієнтованої технології «Розвиток критичного мислення». Розглянуто базову модель технології та її основні етапи (стадії), а також цілі, задачі і функції кожної стадії технології. Запропоновано організаційно-педагогічні умови, у процесі використання яких майбутні учителі навчальних класів будуть готові до застосування технології «Розвиток критичного мислення».

Ключові слова: технологія «Розвиток критичного мислення», основні стадії технології, готовність майбутніх учителів до застосування технології, організаційно-педагогічні умови.

Постановка проблеми. Сьогодні відбувається інтенсивне реформування освітньої системи сучасної загальноосвітньої школи I ступеня. Досить гостро виникає необхідність оновлення національної освіти шляхом формування гуманних взаємин підростаючого покоління. Нові пріоритети розвитку системи освіти потребують підвищення рівня підготовки майбутніх учителів початкових класів до основних інновацій в